

Sirdaryo tuman axborot- kutubxona markazi axborot-bibliografiya xizmati

*1 -mart taniqli o'zbek shoirasi Zulfiya tavalludining 109 yilligiga
bag'ishlangan bibliografik qo'llanma*

2024-yil

Zulfiya Isroilova – taniqli va iqtidorli o‘zbek shoirasi. Yorqin rassom, oddiy inson qalbini o‘tkir his qilgan – mehnatkash, Sharq ayolining jamiyatdagi teng huquqi uchun mardonavar kurashgan ayol. Zulfiya she’riyatining nufuzi – bizning dabdabali murakkab davrimizning haqqoniy ifodasi, o‘ziga xosligi, zamondoshlarimizning qalbi va harakatlarining yorqin tasviridadir. O‘zbek xalqining atoqli va ardoqli vakili, taniqli jamoat arbobi, xalqaro tinchlik uchun kurash jarchisi Zulfiya Isroilova xalqaro “Nilufar”, Javoharlal Neru nomidagi hamda Davlat mukofatlari sohibasidir. Zulfiyaxonim Isroilova 1915-yili Toshkent shahrining qadimiy Degrez mahallasida tavallud topgan. Avval boshlang‘ich maktabda, so‘ng xotin – qizlar bilim yurtida tahsil olgan. 1938—1940-yillarda Yoshlar va o‘smirlar adabiyoti nashriyotida muharrir, O‘zbekiston davlat nashriyotida bo‘lim mudiri (1941—1950), „O‘zbekiston xotin-qizlari“ (qarang „Saodat“ jurnali) jurnalida bo‘lim mudiri (1950—53), bosh muharrir (1954—1985) bo‘lib ishlagan.

Turmush o‘rtog‘i — Hamid Olimjon publitsist, adabiyotshunosi va jamoat arbobi.

Qizi — Hulkar.

Akasi — Karimjon Isroilov.

Akasi — Normat Isroilov NKVD Xorazm bo‘limida ishlagan. 1937-yil qatag'ong uchrab, Toshkentda otib tashlangan.

Nabirasi — Lola Muhiddinova — tarixchi va tarjimon

Mukofotlari

Zulfiya xalqaro „Javaharlal Neru“ (1968), „Nilufar“ (1971) mukofotlari hamda Hamza nomidagi O‘zbekiston davlat mukofoti (1970) laureati. Shuningdek, u Bolgariyaning „Kirill va Mefodiy“ (1972) ordeniga sazovor bo‘lgan.

O‘zbekiston hukumati atoqli shoironing madaniyatimiz taraqqiyotidagi katta xizmatlarini e‘tiborga olib, Zulfiya nomidagi Davlat mukofotini ta’sis etdi. Toshkentdagi ko‘chalardan biriga uning nomi berilgan.

1935-1938-yillarda O‘zbekiston fanlar akademiyasining til va adabiyot instituti aspiranturasida o‘qigan. Shundan keyin turli nashriyotlarda ishlagan. 1935-yildan 1980-yilgacha, qariyb o‘ttiz tilga yaqin respublikamizda keng tarqalgan “Saodat” nomli xotin – qizlar jurnalida bosh muharrir bo‘lgan.

Shoira badiiy ijodga juda erta kirishdi. O‘n yetti yoshida “Hayot varaqalari” deb atalmish dastlabki she’riy kitobini chop ettirdi. Uzoq ijodiy umri davomida o‘ttizga yaqin she’riy to‘plamlar, o‘ndan ortiq dostonlar yaratdi. Shoira hammani o‘ylatadigan,

barcha kishilarga Jaxldor bo'lgan holatlarni she'rga soladi. Shuning uchun ham yozganlari ko'pchilikka manzur bo'ladi. Zulfiyaning ulkan iste'dodi faqat yurtimizdagina emas balki dunyo miqyosida ham e'tirof etilgan. U – xalqaro “Nilufar” mukofoti egasi.

Shoira sherlarining el aro mashhurligi tasodifiy emas. U bolaligidan olamga hayrat ko'zi bilan qarovchi, uning boshqalar ko'rolmaydigan jihatlarini ilg'ovchi qizaloq ekanligi bilan ajralib turardi. Buning ustiga, oilasidagi muhit ham yosh Zulfiyada badiiy ijodga ishtiyoqni alangalatardi. Shoira bolaligini shunday eslaydi: “Otamni... Isroil degrez der edilar. Otam zahmatkash temirchi edi. Otamning hamma vaqt olovga yo'ldosh kasbidan faqat zavq ko'rar edim. Otamday qudratli odam yo'q edi men uchun. Temirlar otam qo'lida chaqmoqlar taratishiga boqib, hayratda qolar edim. Uning qo'llari cho'g'ga aylangan temir parchasini istagan shaklga solib, inson uchun kerakli narsaga aylantirishga qodir edi. Men hali-hanuz otamday bolishni orzu qilaman, ammo na iloj, inson qalbiga kira bilish temirga ishlov berishdan mashaqqatliroq, yurakni chaqmoq kabi alanga oldirish har kimga ham muyassar bo'lavermas ekan...

Mening onam o'zining ta'bincha, “usti butun – ichi tutun” ayollardan edi. U hamma vaqt kamgap, xayolchan edi, lekin fikrlari, o'ylari mudroq emasligini, unga mutelik, zaiflik yot ekanligini bilar edim. Ruhidagi ma'yuslik, ovozidagi hazinlik faqat uning xarakteriga xos bir sifatgina edi, xolos.

Onamning qancha-qancha qo'shiq va afsonalarni, doston va er-taklarni bilisjiiga aqlim bovar qilmasdi. Bu sehrli afsona va ertaklar bizga benihoya huzur bag'ishlar, o'ziga rom qilib olar, har safar yangi jilva kasb etardi. Aminmanki, mo'jizalar yaratishga qodir, jahonni ko'zga keng ochuvchi, insonni go'zallik sari yetaklovchi

so'zga shaydolik hissini mening qalbimda ostonaga hatlab ko'chaga chiqmagan oddiy ayol – onam uyg'otgan...”

Zulfiya she'riyati ana shunday pokiza buloqlardan suv ichgan ijoddir. Ayni shu sababdan uning tinchlik haqidagi, inson ruhiya-tini g'ajib tashlay oladigan hijron to'g'risidagi, tabiatning ajib bir holati borasidagi she'rlari hech kimni befarq qoldirmaydi. Shu bois shoironing barcha ayollarga, barcha onalarga, barcha ma'shuqalarga xos, tushunarli, anglanarli bo'lgan she'riyati aslo eskirmaydi. Uning asarlarida halol inson tuyg'ularining porloq yulduzi charaqlab turadi.

Xalq orasida “Oydinda”, “Sensiz”, “Yurak”, “Falak”, “Bahor keldi seni so'roqlab”, “O'g'irlamang qalamim bir kun”, “Bo'm-bo'sh qolibdi bir varaq qog'oz” kabi she'rlari, “O'g'lim, sira bo'lmaydi urush”, “Mushoira” kabi she'rlari mashhur. “Uni Farhod der edilar”, “Quyoshli qalam”, “Xotiram siniqlari” kabi lirik va liro-epik dostonlar muallifi. 1935 yilda shoir Hamid Olimjon bilan turmush qurgan va uning bevaqt vafotidan so'ng ko'plab mahzun she'rlar yaratgan. Pushkin, Lermontov, Nekrasov, L. Ukrainka, V. Inber va boshqa ko'plab shoirlarning asarlaridan namunalarni o'zbek tiliga tarjima qilgan. Zulfiya she'riyati tabiatga hamda uning ajralmas qismi va yuqori cho'qqisi bo'lmish odamzotga nisbatan hayajonli sevgi bilan burkangan. Uning she'rlarida tabiat och ranglarda, yorqin bo'yoq va timsollarda gavdalanadi.

Zulfiyaning olijanoblik, jasorat, haqqoniy xalq g'ururi, tabiat va insonga nisbatan samimiy tuyg'ular va hurmat, boy ranglar va kutilmagan yangi timsollar bilan bajarilgan lirikasi, kitobxon qalbini larzaga keltiradi, insoniyatning kelajakka bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Iqtidorli shoira va yozuvchi, inson qalb tugʻyonlarini oʻtkir bilimdoni boʻlib, turli janrlarda asarlar yaratgan: dostonlar, balladalar, elegiyalar, nasriy sheʼrlar, hikoyalar, ocherklar, publististik maqolalar va gazeta xabarlari. Uning koʻp sheʼrlari SSSR xalqlari tinchligi va doʻstligi sari kurashga bagʻishlangan edi. Urush yillari u vatanparvarlik sheʼrlarini yozgan. U tomonidan, shuningdek, oʻzbek bastakorlarining operalariga librettolar ham yozilgan, masalan, “Zaynab va Omon” operasiga libretto. Shu bilan birga, turmush oʻrtogʻi Hamid Olimjon qalamiga mansub “Semurgʻ” dostoni mavzusi asosida, ertak-sahna asarini ham yozgan.

Bilim yurtini a'lo baholar bilan bitirgan Zulfiya 1935 yilda O'zbekiston Fanlar qo'mitasi qoshidagi Til va adabiyot institutining aspiranturasiga o'qishga kirdi. Ayni damda mazkur institutda Hamid Olimjon ham xizmat qilar edi. Zulfiya talaba, Hamid Olimjon ustoz sifatida bu dargohda har kuni bir-biri bilan uchrashish imkoniga musharraf bo'ldilar. Ularning bu uchrashuvlari kun sayin muhabbatga aylanib, nihoyat, 1935 yilning 23 iyulida ikkisi oila qurishadi.

Zulfiya ham, Hamid Olimjon ham hayotning charogʻon damlarida qalb qoʻrini, mehr-muhabbat taftini bir-biridan ayamaydilar. Bu davrda Zulfiya ijodi bahoi chogʻlaridagi qorli choʻqqilardan endigina paydo boʻlayotgan kichik bir jilgʻa edi. Kunlar, oylar va yillar oʻtishi bilan, bu jilgʻalar ulkan daryoga aylanib borardi. Shoir Zulfiya ham barcha shoir va shoirlar kabi vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik, ishq-muhabbat ruhi bilan sugʻorilgan mavzularda ijod qildi. Ijodining asosi Vatanga boʻlgan muhabbat, uning goʻzalligi, tabiat manzaralari, vatanparvarlik, mehnatsevarlik kabi mavzular bilan boyib bordi.

Bu davrda shoiraning obrazli tafakkurda qanchalik kamolga erishganini uning „Hayot varaqlari“ to'plamidan joy olgan „Mening Vatanim“ she'ri misolida ko'rishmumkin:

*Bogʻlaring gullarga burkangan bahor,
Ilk sevgi qalbinga kirdi yashirin.
Salqin kechalarni oʻtkazib bedor,
Toshqin suvlaringga aytdim ishq sirin.*

Bu she'riy satrlar shoiraning ilk she'rlaridan bo'lib, Vatan go'zal-ligi tavsifini oshiqalar ko'zi bilan sodda til va samimiylik ila ona-Vatanning go'zal ta'rifini keltiradi. Hayot shunday go'zal va lazzatbaxsh. Shoirani maftun qilgan narsa ham ana shu – ona Vatanning beqiyos go'zal tabiati-yu, bag'ri issiq ekani. She'rning har bir satri jo'shqinlik ruhi bilan sug'orilganligi ham ana shundan.

Shoira ijod qilar ekan, badiiy-tasviriylar vositalardan Uyg., unona foydalanib, badiiy jonlantirish (istiora) tasviriylar vositasida lirik qahramon „bahor“ obrazini she'riyatga olib kiradi. Tasvirda: Mana yana bahor keldi, ayriliqlarning birinchi bahori. Bahor keldi-yu, o'z kuychisini izladi. Shoir (Hamid Olimjon) yurgan bog'larni, tog'larni, uyni kezdi-yu, kuychisini ko'rmadi. Yotog'ida esa qora libos kiygan shoirani uchratdi:

*Qanday javob aytay, loldir tillarim,
Baridan tutdimu keldim qoshingga.
U ham g'aming bilan kezdi aftoda,
Boqib turolmayin qabring toshiga.
Alamda tutoqib daraxtga ko'chdi,
Kurtakni uyg'otib so'yladi g'amnok.
Sening yoding bilan elib beqaror,
Gullar g'unchasini etdi chok-chok.
Gulu rayhonlarning taraldi atri,
Samoni qopladi mayin bir qo'shiq.
Bu qo'shiq naqadar oshno, yaqin,
Naqadar hayotbaxsh, otashga to'liq.
Bahorga burkangan sen sevgan elda,
Ovozing yangradi jo'shqin, zabardast.
O'lmagan ekansan, jonim, sen hayot,
Men ham hali sensiz olmadim nafas.
Hijroning qalbidan, sozing qo'limda,
Hayotni kuylayman, chekinar alam.
Tunlar tushimdasan, kunduz yodimda,
Men hayot ekanman, hayotsan sen ham.*

Zulfiyaning „Bahor keldi seni so'roqlab“ she'ri insoniy muhabbatni haqqoniy tasvirlovchi badiiy pishiq, ta'sir kuchi g'oyat o'tkir she'r bo'lib, bahor kechalarida lirik qahramonning bedor qalbini qiynayotgan hijron nidosidir.

Shoiraning shoir Hamid Olimjon xotirasiga bag'ishlab yaratgan „Hayot jilosi“, „O'rik gullaganda“, „Hayollar“, „Sog'inish“ va boshqa to'plamlaridan joy olgan she'rlari shaxsiy intim, tuyg'ular, falsafiy umumlashmalar hayotga muhabbat ruhi bilan sug'orilgan she'rlar turkumiga kiradi. Mashhur o'zbek shoiri Hamid Olimjonning turmush o'rtog'i, o'ziga xos shariyati bilan minglab kitobxonlar qalbini rom etgan Zulfiyaxonim Isroilova Hamid Olimjon bilan turmush qurgan. Biroq ular orzularga to'la hayot kechirayotgan pallada 1944-yili mashina halokati tufayli turmush o'rtog'idan ayrildi. Talantli shoira Zulfiya 1996-yilning 1-avgustida vafot etdi.

Adabiyotlar

Isroilova. Zulfiya. O'g'lim, sira bo'lmaydi urush.[matn]: sherlar / Z.Isroilova.-Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.-80 b.

Isroilova. Zulfiya. Baxor keldi seni so'roqlab.[matn]: sherlar / Z. Isroilova.-Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.-192 b.

Isroilova, Zulfiya. O'g'irlamang qalamim bir kun.[matn]: sherlar / Z.Isroilova.-Toshkent: "Kamalak" nashriyoti, 2019.-160 b.

Zulfiya. So'z chamani [matn]: she'rlar / Zulfiya .-Toshkent: Akademnashr, 2020.-128 b.

Isroilova,Zulfiya. Ko'zlarimda bormi yulduzing [matn]: sherlar / Zulfiya.-Toshkent: "Zabarjad Media", 2021.-144 b.

Vaqtli davriy nashrlarda

Каримов, Д. 1-март Ўзбекистон халқ шоири Зулфия таваллуди топган кун : [Зулфия таваллуди] / Д. Каримов // Халқ сўзи.-2021.-27 февр

1март -Ўзбекистон хал шоири Зулфия таваллуди куни: [Муаззам шарқ намоёндин] // Янги Ўзбекистон .-2022.-26 февраль.

Рахимбоева, К. Муаззам шарқ намоёндаларисенинг покиза жонингда : [1 март Ўзбекистон халқ шоири Зулфия тааллуди куни] / К. Рахимбоева // янги Ўзбекистон.-2022.-26 февраль.-б.-б.

To'uchiyeva, Z. Vafo va sadoqatning turf axil ohanglardagi talqini : [Zulfiya she'riyat misolida] / Z. To'uchiyeva // Yangi Sirdaryo.-2023.-3 mart.-b.-b

Зулфия “ Хамон мулкимда сийму зарим : [Бу оқшом шеъри] / Зулия // Халқ сўзи.-2023.-1 март.-Б.4

Худойкулова, Ф. Хар навда бир гулда хар гулда бир рўй...[1 март-Ўзбекистон халқ шоири Зулфия таваллуди куни] / Ф. Худойкулова // Янги Ўзбекистон.-2023.-1 март.-Б 6.

Юнусова, З.” Ўғлим сира бўлмайди уруш : [Zulfiya tavalludining 108 yilligi] / З. Юнусова // Vatanparvar.-2023.-3 mart.- Б. 14.